

DIALEKTICKÁ JEDNOTA PRINCIPU SOUSTŘEDĚNÍ SIL A PROSTŘEDKŮ A ROZPTÝLENÍ VOJSK

V socialistickém vojenském umění je uplatnění dialektické metody rozhodujícím nástrojem, který v podmínkách míru a socialistické armády umožňuje podrobně analyzovat principy ozbrojeného zápasu, základního předmětu zkoumání vojenské vědy.

Také dialektickou jednotu principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk v rozhodování velitelů nelze chápat jako pouhou teorii, ale metodu. Ve všech základních součástech socialistického vojenského umění je touto vědeckou metodou systematické a vědomé využívání zákonů a principů socialistické vojenské vědy při současném teoretickém i praktickém osvojování konkrétních znalostí v materiálních podmínkách soudobého ozbrojeného zápasu.

Ve všech disciplínách vojenské vědy, aniž by dialektika jako věda nahrazovala speciální vědní vojenský výzkum a příslušné speciální metody, poskytuje zejména vojenskému umění neocenitelnou pomoc. Princip soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk naplňuje vědeckým základem. Znalostem propůjčuje tvůrčí charakter, orientuje poznání na to, co je nové, co se vyvíjí. Objevuje v každé získané vědomosti moment relativity, a tím nutí ke stále větší hloubce a všestrannosti zkoumání. Zejména však podněcuje pozornost k vojenské praxi, jako nevyčerpatelnému zdroji poznatků.

Proto je marxistická, materialistická, vědecká dialektika nepostradatelným nástrojem a nutnou podmínkou k dosažení nových poznatků a vědomostí při zkou-

mání dialektické jednoty principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk. Zvláště, když dialektika rozporu a současného se-pětí (neboli jednoty principu soustředění sil a prostředků a rozptýlení vojsk) vyplývá z působení zákonů ozbrojeného zápasu.

První dílčí součást principu — soustředění sil a prostředků — podmiňuje zákon o závislosti průběhu a výsledku operace a boje při vytvořeném poměru sil a prostředků, které se ozbrojeného zápasu bezprostředně účastní.

Druhou část principu — rozptýlení vojsk — je možné vyvodit ze zákona o závislosti způsobů a forem ozbrojeného zápasu a materiálních podmínkách operace, boje.

V oboustranném zájmu prosazení jednoty principu je činnost řízena na základě rozhodování velitelů v přípravě i v průběhu vedení operace (boje). Velitelé tak ovlivňují a sladují činnost při soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk v duchu **zákonů** ozbrojeného zápasu, aniž by si to možná v některých případech uvědomovali a dobře je znali. Jde o uplatnění dvojediného principu vedení ozbrojeného zápasu, jeho dílčí součásti — operace a boje, který je **zákonitý** v dialektickém rozporu a jednotě. V obou případech mezi zákonem a zákonitostí však spočívá zásadní rozdíl, který je v tom, že zákony vyjadřují jednu nutnou, konkrétní podstatnou souvislost principu. Pojem zákona je proto v dialektické jednotě soustředění a rozptýlení sil a prostředků jednoznačný. Zatímco pojem zákonitosti je

naopak mnohoznačný, neboť obsahuje souhrn zákonů ozbrojeného zápasu, které ovlivňují otázky soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu i rozptýlení vojsk jako celku. Např. konstatováním, že válka probíhá zákonitě, je zdůrazňována skutečnost, že není náhodná. Když uvádím, že hromadění sil i prostředků na směr hlavního úderu a současně jejich rozptýlení je zákonitě, není to činnost nahodilá, ale nutná. Je tedy pojem zákonitosti soustředění sil i prostředků a zpětné jejich rozptýlení v souladu s pojmem nutnosti — principu (zásady).

Na dialektickou jednotu takto pojatého principu jsou kladeny vysoké požadavky. Jde jak o otázky jednoty, tak i rozhodování. Především je nutné chápat zkoumanou problematiku jako materiální jevy ale i pojmy, které odrážejí skutečnosti a jsou v neustálém pohybu a změně. Toto vyžaduje všestrannou analýzu poznatků vojenského umění při soustředování a rozptýlení sil i prostředků z hlediska jejich rozmanitosti a vzájemné souvislosti i pozorovatelnosti. Přičemž je nutné poznávat, co je jednotné a rozporné. Velmi výstižně to lze vyjádřit: jde o to mít v určeném čase a místě všeho moc a zároveň málo. Celá teorie a praxe vojenství je vlastně v podstatě proniknuta různými **rozpor**y. Např. rozvoj způsobů a forem vedení operace a boje se uskutečňuje obdobně jako všechny jevy objektivního světa střetáváním protikladů a překonáváním dialektických rozporů. Tento rozpor je vztah takových stránek předmětů a jevů, které jsou protikladné, navzájem se vylučují a současně jsou na sobě závislé. Protože vědecké rozpory jsou zdrojem rozvoje, tvoří tedy také nutnou podmínku správného chápání dialektické jednoty principu soustředění sil a prostředků i jejich rozptýlení, jako jednoty dvou podmiňujících se protikladů. Z nich vyplývají také podklady objektivního a správného rozhodování velitelů.

Problém je o to složitější, že musíme v daném případě zkoumat vzájemné působení protikladů, tzn. soustředění a rozptýlení, nacházet, v čem je konkrétně jejich jednotu, shoda, a naopak vzájemné vyloučení a jak se tyto otázky odrážejí v rozhodování velitelů. Takto pojaté dialektické rozpory jsou vědecké a nelze je zaměňovat nebo přirovnávat k běžným rozporům každodenního vojenského života.

Socialistická vojenská věda bere za základ sociálně ekonomické a politické rozpory, které jsou současně hybnou silou ozbrojeného zápasu, operace, boje. Jejich podstatou je rozvoj vedení různých způ-

sobů a forem základních druhů operace a boje. V důsledku toho mají také rozhodující vliv na vědecké zdůvodnění uplatnění jednoty principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk.

Bezprostřední podmínkou rozvoje způsobů vedení operace a boje je nepřetržitě zdokonalování výzbroje, bojové techniky, prostředků velení, přípravy velitelů, štábů a vojsk. Stává se stále výraznějším pravidlem, a současně tendence vývoje to dosvědčují, že prostředky vedení ozbrojeného zápasu se dnes vyvíjejí rychleji, než způsoby jeho vedení. Proto rozpor mezi novými prostředky boje a jeho zaoštvajícími způsoby vedení a metodami přípravy lidí k zabezpečení organizace a řízení operace (boje) je důležitým rozpor. Je také mnohdy příčinou nepružného a nedostatečně včasného soustředění sil a prostředků na rozhodujících směrech i neefektivního rozptýlení vojsk. V závislosti na nových materiálových podmínkách a způsobech vedení ozbrojeného zápasu je předmětem zkoumání hromadění velkých uskupení úderných bojových sil a prostředků ještě na menších prostorech. Vyžadují to cíle a úkoly plněné v rámci rozmachu soudobé operace na směr hlavního úderu. Změny mezi prostředky a způsoby ozbrojeného zápasu se budou dále prohlubovat v souladu s neustálým vývojem nových přesných zbraní a bojové techniky. Je jisté, že vzniknou zcela nové zbraně, které budou ještě výrazněji a pronikavěji ovlivňovat způsoby vedení operace, soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu i rozptýlení vojsk.

Právě jaderné zbraně, nové průzkumné a palebné systémy i vysoce přesné zbraně (kosmické úderné zbraně) z hlediska dialektické jednoty principu soustředění sil i prostředků na rozhodujících směrech a v jejich opětovném rozptýlení způsobují stále aktuálnější rozpor v bojové činnosti vojsk. Jeho podstata tkví v trvalé nutnosti soustředit na rozhodující směr síly a současně je rozptýlit (v důsledku zvýšeného nebezpečí zničení zejména vysoce přesnými jadernými zbraněmi, ale i mohutnými konvenčními prostředky, jejichž účinky se nyní namnoze vyrovnají jaderným). Svazky a útvary je proto nutné ještě účinněji rozptylovat. Požadavky na splnění tohoto opatření mohou být v závislosti na konkrétně vzniklé situaci vojsk různé. Princip vyžaduje mít takové rozptýlení bojových organických celků, při němž je vyloučeno současné vyrazení z boje dvou souměřitelných (adekvátních) jed-

notek jedním jaderným úderem nebo také úderem vysoce přesných konvenčních zbraní. K rozptýlení vojsk bude potřebné ve větším měřítku využívat manévru do šířky a rozčleňovat sestavu do hloubky. Sníží se tím ztráty a pravděpodobnost zásahu nepřátelských vysoce přesných zbraní. Avšak současně stále platí nutná zásada, a to zabezpečit výraznou převahu silou úderu, nahromaděním sil i prostředků v potřebné době i na rozhodujících směrech. A právě zde, k objasnění dialektické jednoty považují za nutné zdůraznit, že teorie i praxe našeho soudobého vojenství se řídí poznatky a principiálně vědecky zformulovanou tézí o úloze a formách vojenského umění a obecném zákonu dosahování politického a vojenského úspěchu soustředěním sil na rozhodujícím směru v rozhodujícím okamžiku. (Lenin V. I.: Spisy, sv. 26, Praha 1956, s. 171.) Takto vědecky zformulovaná a zdůvodněná myšlenka. V. I. Lenina se osvědčila v období Velké vlastenecké války a platí i v podmínkách soudobé války vedené i s použitím jaderných zbraní.

Zkušenosti z operací Velké vlastenecké války dokazují, že k volbě hlavního úderu se vždy přistupovalo tvořivě, podrobně byly hodnoceny všechny podmínky konkrétní situace. Velitelé dovedně soustřeďovali a uskupovali potřebné síly i prostředky, které na vybraném směru hlavního úderu vedly vysoce manévrovou bojovou činnost.

Princip soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu frontu a armády byl důležitou zásadou zabezpečení úspěšného zničení obrany nepřítele, průlomu a rozvíjení útoku do velké hloubky s využitím účinných forem manévru vojsky a letectvem.

Zkušenosti z války plně potvrdily, že správné uskupení sil a prostředků na směrech hlavního úderu mělo mnohokrát rozhodující úlohu k vytvoření podmínek pro rozvinutí vysoce manévrové bojové činnosti v hloubce.

Jedním z prvních příkladů smělého manévru k soustředění sil a prostředků na úzkém úseku fronty byla gžatská operace 20. armády Západního frontu v lednu roku 1942. V této armádě, která měla celkovou šířku pásma útoku 20 km, hlavní síly a prostředky byly soustředěny na úseku 8 km. Dalším příkladem může být operace Jihozápadního frontu u Stalingradu v listopadu roku 1942, kdy front v pásmu útoku 250 km vedl hlavní úder v pásmu 67 km (27 % z celé šířky pásma frontu).

Při analýze a zevšeobecnování praktických zkušeností ze soustřeďování sil a

prostředků na nejdůležitějším směru a v rozhodující době z období Velké vlastenecké války je nutné pro jejich využití v současnosti zvažovat dnešní podmínky a možnosti zbraní i bojové techniky. Jedině takové srovnání umožňuje učinit závěr, že daný princip formulovaný V. I. Leninem neztratil na významu ani v současnosti, ale jeho materiální vyjádření musí být jiné. Nepřetržitě nebezpečí použití jaderných zbraní, průzkumných a palébých systémů a vysoce přesných zbraní, neumožňuje v soudobých podmínkách bez rizika soustřeďovat v omezeném prostoru velké uskupení sil a prostředků.

V současném ozbrojeném zápasu jen nahromadění sil a prostředků ve vymezených prostorech a na rozhodujících směrech útoku úspěch nezabezpečí. Naopak, v podmínkách jaderné války může mít za následek zbytečné ztráty, omezení činnosti vojsk a vytvořit složitou situaci. Proto nyní nehovoříme o hromadění sil a prostředků, ale o **soustředění úsilí**, jehož hlavním předmětem je jaderné a palébné zničení nepřítele s využitím jaderných úderů a paléb zbraní všeho druhu, pozemních i vzdušných sil a dalších prostředků a manévrovacích schopností vojsk.

Vedení útočné operace na směrech v rozptýlených sestavách, ve spojení se silným úderem v potřebné době a na směru hlavního úderu, rychlost a neočekávanost nabývají v operaci (boji) rozhodujícího významu. Tato oboustranná činnost vojsk začíná mít kvalitativně nový charakter.

Na nejdůležitějších směrech útoku je v nynějších podmínkách dosahováno soustředěním rychlou činností vojsk a tudíž i s menším rizikem jejich zničení nepřítelem. To je i příčinou toho, proč má v dnešní době soustředění sil a prostředků nesrovnatelně větší význam z hlediska času, než z hlediska prostoru. Zkrácení časových možností hromadění sil a prostředků vede k zintenzivnění činnosti, a v souvislosti se zvýšenou pohyblivostí vojsk přináší náležitý efekt. Soustředění a rozptýlení vojsk má tedy úzkou spojitost s pohyblivostí, manévrem, aktivitou a překvapením. Tyto hlavní charakteristické rysy musí být současně rovněž výchozími přívlasky, které tvoří základ rozhodování velitelů.

Zároveň s rychlostí rozvíjení operace a vysokými tempy bojové činnosti na zemi, ve vzduchu a ze vzduchu, je soudobá operace charakterizována aktivní i rozhodnou činností sil a prostředků, které ji svými parametry plně zabezpečují. Jsem toho názoru, že tyto podmínky budou zřejmě

zvýrazňovat charakteristické rysy dialektické jednoty dvojediného principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk.

Je k tomu potřeba dokázat význam a uplatnění manévru v průběhu vedení útočné operace. Manévr však sám o sobě nepovede přímo k rozhodujícím výsledkům při dosahování základního cíle soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk, jestliže není zakončen úderem. Proto rozhodných výsledků a vedení úspěšné bojové činnosti při soustředění úsilí vojsk můžeme dosáhnout jenom dovedným spojováním manévru, palby a úderu. Palba připravuje úder a manévr zabezpečuje vojskům výhodné podmínky k vedení úderu. Praxe operačních cvičení potvrzuje, že manévr silami a prostředky může být uskutečňován k soustředění úsilí na směr hlavního úderu v souladu se zámyslem a situací, tj. současně většinou svazků a útvarů, nebo jen některými z nich a postupně k splnění jednotlivých základních operačních úkolů. Přitom chci zdůraznit, že jde o organizovanou přemístění vojsk s cílem jejich vyjití na nejvýhodnější směry (ve vztahu k nepříteli), nejlepšího využití výsledků palby k úderu z chodu do boku a týlu nepřítelů a zabezpečení narůstání síly úderu na hlavním směru útoku.

Vedení útočné operace ve vysokém tempu do její celé hloubky předpokládá uskutečnění rychlého a pružného manévru na rozhodující směry. To značně závisí na zabezpečení manévru, zejména jadernými údery a palebným ničením, pohyblivostí vojsk a na velení. Podmínkou je nutná stálá převaha sil a prostředků nad nepřitelem na směr hlavního úderu. A právě této převahy je v operaci dosahováno manévrem na nejdůležitější směry v rozhodující době. Z praxe různých cvičení mnohé poznatky potvrzují, že je současně také výrazem úspěšného velení vojskům, zvláště když víme, že splnění hlavních operačních úkolů v průběhu vedení útočné operace nemůžeme v žádném případě zabezpečit jedním počátečním uskupením sil a prostředků. Úspěch operace bude v mnohém záviset zejména na dovednosti velitelů uskutečňovat manévr rychle a včas. Vysokému tempu a dalšímu náročnému požadavkům soudobé operace, v jejímž rámci bude často docházet k soustředění a opětovnému rozptýlení sil a prostředků, nebude vyhovovat jakýkoli manévr. Výhradně půjde o vysoce cílevědomý a **včasný manévr** ve spojení s palbou a úderem. Potvrzuje to také zásada, podle které je úspěch v soudobé operaci

přímo závislý na rozhodnosti a rychlosti manévru při rozvíjení bojové činnosti, a to nepřetržitým soustředováním sil a prostředků na směr hlavního úderu a za předpokladu, že operace může být zase zabezpečena rychlým manévrem k rozptýlení vojsk.

Z takového způsobu vedení útočné operace je zřejmé, že v podstatě nebude výjádřen výrazný kvantitativní rozdíl mezi vojsky na směr hlavního úderu a na jiných směrech. Hlavní uskupení vojsk se bude lišit zejména z kvalitativního hlediska. To je rovněž novým výrazem významu principu soustředění a rozptýlení sil a prostředků i úsilí v operaci (boji).

Dialektické rozpory v procesu rozvoje způsobů a forem vedení ozbrojeného zápasu mají výraznější vliv i na podmínky **velení vojskům**. Také v této oblasti jsou dialektické, vědecké rozpory. Vznikají jako přímý důsledek nutnosti centralizovat řízení se současnou snahou o jejich decentralizaci. Je zcela přirozené, že při organizovaném rozdělení působnosti velení jde lépe uplatnit ve větším rozsahu iniciativu a samostatnost v rámci zámyslu nadřízeného velitele. Především základní požadavek na velení je nutné chápat v dialektické jednotě zkoumaného principu soustředění sil a prostředků na rozhodujících směrech a rozptýlení vojsk v rozhodování velitelů.

Umění velitelů soustředit úsilí a převahu sil i prostředků v rozhodujícím prostoru, v pravý čas a dovedně je využít ke zničení nepřítelů, je založeno na hlubokém ujasnění úkolu (situace), promyšleném a všestranném zhodnocení situace a včasném přijetí zdůvodněného rozhodnutí.

Z hlediska obtížnosti podmínek operace (boje) nejsou přijatá rozhodnutí k soustředění sil a prostředků i rozptýlení vojsk samoučelná. Vyžadují důslednou realizaci, neustále zvažovat komplikované podmínky, včas reagovat na změnu situace, podle potřeby upřesňovat nebo přijímat nová rozhodnutí k soustředění či rozptýlení vojsk a včas je doručovat podřízeným. Jakékoli podcenění těchto otázek by pravděpodobně mělo za následek ztrátu výhody překvapení, rychlosti manévru a tím také přednosti síly úderu.

Nové zásady základu rozhodnutí velitelů k organizaci palebného ničení nepřítelů vyžadují stanovit stupně palebného ničení. Přitom za střední operačně taktickou jednotku stupně palebného ničení považujeme 80% zničení nepřítelů a současně 20% umlčení jeho hlavních objektů. Při

scoustředění sil a prostředků k prolamování předem připravené obrany nepřítele z chodu je nutné dosáhnout tohoto stupně ničení již v průběhu soustředování vojsk, a to po prvních třech obdobích palebného ničení, tj. zpravidla po palebném zabezpečení přesunu, palebné přípravě a palebné podpoře boje. Stupeň zničení každého objektu (cíle) nepřítele podle jeho důležitosti je 40–90 %.

V průběhu vedení útočné operace, kdy soustřeďujeme síly a prostředky na směr hlavního úderu je požadovaná hustota všech prostředků palebného ničení na jeden kilometr fronty stanovena rozhodnutím velitele na základě zhodnocení nepřítele a určeného stupně palebného ničení. Základem propočtu je (podle účinnosti jednotlivých prostředků) jednotná výpočtová zbraň, dělo ráže 152 mm.

Všeobecná převaha v silách a prostředcích nad nepřítelem při průlomu jeho obrany na vybraných směrech může zabezpečit úspěch pouze v případě, jestliže jsou vytvořeny potřebné hustoty všech prostředků palebného ničení, které zabezpečují vyřazení a zničení nepřítele v obraně. Přitom považují za nutné zdůraznit, že útok na bránícího se nepřítele je většinou zahajován průlomem.

Ujasnění úkolu (situace) je mimořádně důležitým obdobím v rozhodování k soustředění sil a prostředků i rozptýlení vojsk. Na správném a hlubokém ujasnění staveného úkolu závisí vyhodnocení situace a kvalita rozhodnutí. Často se v praxi stává, že je situace hodnocena předčasně, odtržené a bez dostatečného jejího ujasnění. Vyplývá to patrně ze skutečnosti, že situace zpravidla bývá vždy dynamická, složitá a někdy i nejasná. To je pravděpodobně důsledkem přirozené snahy rychle se v situaci vyznat a okamžitě přijímat rozhodnutí. Poznatky ze cvičení však dokazují, že tato činnost velmi často vede k přijetí nesprávného rozhod-

nutí. Stává se tak většinou proto, že v operaci a boji každý svaz, svazek, útvar i jednotka rozvíjí činnost nejen podle situace a samostatně, ale v první řadě v zájmu nadřazeného. Je proto přirozené, že při ujasnění úkolu jde zejména o pochopení vlastního místa a úlohy, kterou příslušná součást plní v operaci (boji) z hlediska nadřazeného stupně velení.

Druhým, neméně důležitým úkolem v procesu přijímání rozhodnutí se zaměřením k uplatnění dvojediného principu je **zhodnocení situace**. Hlavním úkolem je přitom určit způsoby soustředění sil a prostředků a rozptýlení vojsk k zabezpečení splnění již ujasněného a přijatého cíle. Zhodnocení situace vyžaduje všestranně posoudit všechny činitele z hlediska možností sil a prostředků k soustředění v podmínkách trvalého rozptýlení vojsk.

Příprava **rozhodnutí**, které splňuje všechny požadavky na soustředění sil a prostředků a jejich rozptýlení, je stále složitějším procesem. Velitelé v jeho průběhu nacházejí mnoho námětů, zejména které v návrzích uplatňují náčelníci druhů vojsk a služeb v hodnotící části procesu. Ve zdůvodněném rozhodnutí se odrážejí principy vojenského umění. Taková rozhodnutí dokáží předvídat případné změny v soustředění a rozptýlení sil i prostředků a přenášení úsilí jaderného a palebného ničení.

Vzhledem k tomu, že náhlé a časté změny situace v operačním i taktickém měřítku budou běžným jevem, má velký význam schopnost včas si uvědomit a odhadnout novou situaci a okamžitě na ni reagovat přijetím nového účinnějšího rozhodnutí. Od toho závisí nezbytná nutnost předstihnout nepřítele a přejít z rozptýlených sestav k rozhodnému silnému úderu. Nové podmínky vedení operace vyžadují, aby štáby získaly potřebné dovednosti a intuice k včasnému přijímání takových rozhodnutí.

Dialektická jednotka principu soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu a rozptýlení vojsk má v soudobých podmínkách vedení operace rozhodující význam. Tyto dva základní činitele působí v operaci skutečně ve vzájemné dialektické jednotě. Výsledek operace v mnoha případech záleží na včasné, rychlé a pružné soustředění sil i prostředků, úsilí ve stanoveném okamžiku a na rozhodujícím směru útoku. Současně však vyžaduje vojska rozptýlit. Tuto dvojedinou zásadu, základní princip vojenského umění je nanejvýš nutné důsledně uplatňovat, zvláště se zavedením do výzbroje nových průzkumných a palebných systémů i vysoce přesných zbraní nepřítele a v důsledku neustálého nebezpečí použití zbraní hromadného ničení.